

Kulttuurihistoriaa

ANJA AALTO *Samuel Roos, suomalainen sanaseppä*. Helsinki 1959. 100 s. — Suomi 108: 2.

JOUKO TEPERI *Viipurin Suomalainen Kirjallisuus-seura näytelmien kustantajana vuosina 1867—1876*. Helsinki 1959. 48 s. — Suomi 108: 3.

Viime syyskesän satona on ilmestynyt kaksi monografiaa, jotka kumpikin valaisevat viime vuosisadan kirjallisia pyrinöitä.

Anja Aallon kirjoittama tutkielma Samuel Roosista on keskitetysti laadittu kirjailijanelämäkerta, joka kuvailee varsinakin sitä merkittävää työtä, minkä Roos on suorittanut suomen kirjakielen kehittäjänä. Hänen suomennoksensa ja eräät omat teokset samoin kuin kielenkorjaustoiminta ovat jättäneet jälkiä nykyiseenkin kielenkäyttöön, eritoten eräät uudissanat ovat hänen perintöään. Tekijä on ansiokkaasti ja tasapuolisesti esittänyt Roosin elämänradan, monet mielenkiintoiset kirjeenotteet täydentävät valaisevaa tekstiä, lähdeaineisto on muutenkin runsas. Tulee kulumaan vuosia, ennen kuin Roosin elämästä tai kirjallisista töistä voidaan esittää olennaisesti uutta tai uudelleen arvioitua. — Roosin kirjoitelmien luetteluun saattaisi täydellisyyteen pyrittäessä lisätä vielä seuraavat: »Ehkä ja waikka» (Suom. 1847 n:o 29) ja »Mintähden ja Sentähden» (ibidem n:ot 5—7). Sivulla 63 olisi voinut mainita ajan oloja kuvavana, että Roosin käsikirjoitus »Lyhykäinen johdatus Lähetys-kirjain Tekemiseen» ei saanut painolupaa (Yrjö Nurmio, Taistelu suomen kielen asemasta s. 309) ja pääsi sen vuoksi ilmestymään vasta v. 1855.

Jouko Teperin tutkielma käsittelee huomattavasti suppeampaa alaa kuin edellinen, nim. Viipurin kirjallisuusseuran julkaisuutoimintaa, sikäli kuin se on kohdistunut näytelmäkirjallisuuteen. Tuo lyhyt aika (1867—76) samoin kuin tulokset ovat mielenkiintoiset, vaikka nykyistä mittapuuta käyttäen se näyttää vaatimattomalta. Kuitenkin kirjallisuudenhistoriassamme Teperin uusilla löydöillä on merkittävä sija. Laajahko johdanto seuran rientoihin on valaiseva ja asiallinen.

Kieliasua olisi ollut syytä paikoin parannella (esim. s. 5 puhutaan toiminnasta »tätä puolta kohtaan»). Vähäisiä epätarkkuuksia olen poiminut muutamia: s. 11 Eero Salmelaisen muokkaama ja kustantama näytelmä oli »Näyttäyty-mättömät» (oik. Næyttæmættømæt), s. 44 on Kirjallisuuden Tutkijain Seura, s. 37 Kiven kirjeotteessa on: josta minulle myös *lankeaisi* hyötyä (p.o. *lankeisi*); mo-
neen kertaan mainittu »Arabialaista pulveria» -näytelmän nimi oli »Arabian-pulveria». Tekijä arvelee (s. 6), että Europaeuksen v:n 1847 runonkeruumatkan saalis »johti uuden laajennetun Kalevalalaitoksen julkaisemiseen». Itse asiassa ainakin v. 1836 Lönnrotilla oli mielessä Kalevalan uuden laitoksen toimittaminen ja jo v:n 1845 lokakuussa tiedetään hänen ryhtyneen tähän työhön.

S. HNEN